

De Oeigoeren, een Turkse en islamitische etnische minderheid in het westen van China, streven al decennia meer zelfbeschikking na. De Chinese overheid kan de 'autonome' regio echter om politieke, economische en strategische redenen niet missen. Ze greep de aanslagen van een separatistische groep aan om aan te haken bij de internationale *war on terror* om een harde aanpak van de Oeigoeren te rechtvaardigen.

China, terrorisme en de Oeigoeren

In aanloop naar de Chinese Olympische Spelen werden eind juli en begin augustus 2008 aanslagen gepleegd in Kunming, de hoofdstad van de provincie Yunnan en in Kashgar, een stad in de provincie Xinjiang. Acht Oeigoeren worden verdacht van het voorbereiden en uitvoeren van deze aanslagen, en de Chinese autoriteiten hebben hen op de terrorismelijst gezet. Op 19 december zijn twee van hen ter dood veroordeeld. Wat is de motivatie van deze terreuraanslagen door de Oeigoeren? En hoe gaat China hiermee om?

Al Qaeda

'Osama Bin Laden sprak in een lange speech tegen ons over de onderdrukking van moslims in Palestina, Saudi-Arabië, Egypte en Tsjetsjenië, hij sprak niet één keer over Xinjiang', vertelde Abdullah Kariaji, de vicevoorzitter van de East-Turkestan Islamic Movement (ETIM) in een interview met de *Wall Street Journal* in 2004. ETIM staat sinds 2002 op de internationale lijst van terroristische organisaties. De beweging strijdt voor de onafhankelijkheid van de Oeigoeren in Xinjiang om een Oost-Turkse staat te kunnen oprichten naar voorbeeld van andere Centraal Aziatische landen.

De teleurstelling over het gebrek aan steun van Al Qaeda verzwakte de – toch al niet zo innige – band met de ETIM. In hetzelfde interview zei Kariaji dat de ETIM wel toestemming van Bin Laden en steun van de Taliban kreeg om kampen op te richten in Afghanistan om van daar uit hun separatistische strijd tegen

China voort te zetten. De reden dat de organisatie uitweek naar Afghanistan had te maken met het verscherpte beleid van de Chinese overheid ten aanzien van de ETIM. Diplomatieke druk van de Chinese autoriteiten via de Shanghai Cooperation Organisation bracht Kazachstan en Kyrgystan ertoe hun steun aan de Oeigoeren op te schorten. Deze Centraal Aziatische landen hadden de diaspora van Oeigoeren en hun separatistische activiteiten binnen hun grenzen tot dan toe gedoogd of zelfs gesteund. Nu werden de Oeigoeren echter gedwongen een andere thuisbasis te zoeken voor hun strijd: de grensgebieden van Afghanistan en Pakistan lagen voor de hand. Het was dan ook in Afghanistan en Pakistan dat het Amerikaanse leger eind 2001 22 vermeende terroristische Oeigoeren oppakte, die werden verscheept naar Guantanamo Bay. Verhoren en rechtszaken tegen deze Oeigoeren leidden echter niet tot een veroordeling wegens vijandelijke activiteiten. In mei 2006 werden vijf van de vastgezette Oeigoeren vrijgesproken en naar Albanië overgebracht. Tien vrijgesproken Oeigoeren zitten nog in de gevangenis tot de bestemming van hun uitzetting bekend is. Terugkeer naar

De daadwerkelijke besluitvorming van de 'autonome regio' vindt plaats in Beijing.

hun provincie Xinjiang in China is zeer onwaarschijnlijk. De zaak tegen zeven anderen is nog niet afgerond.

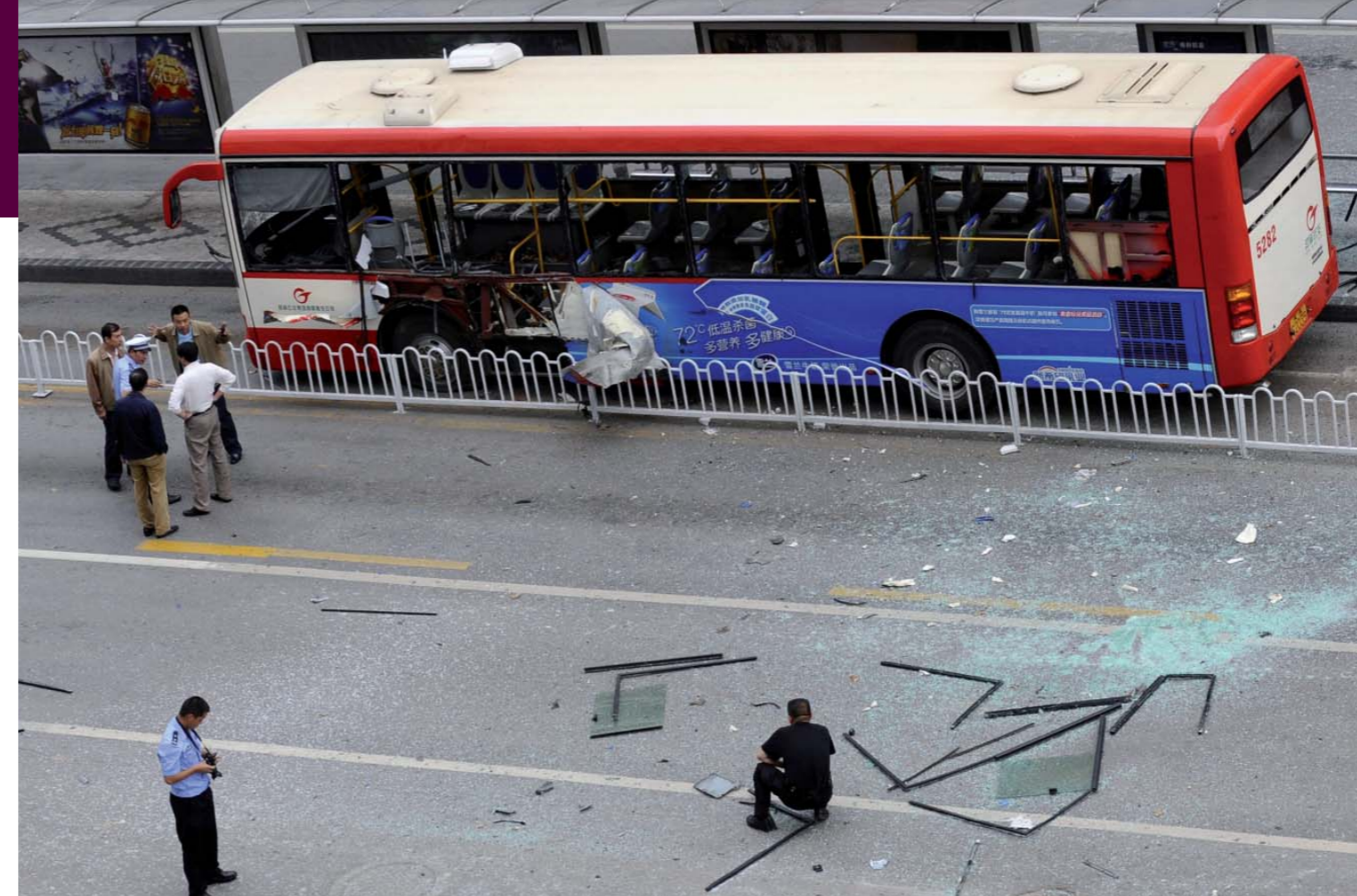
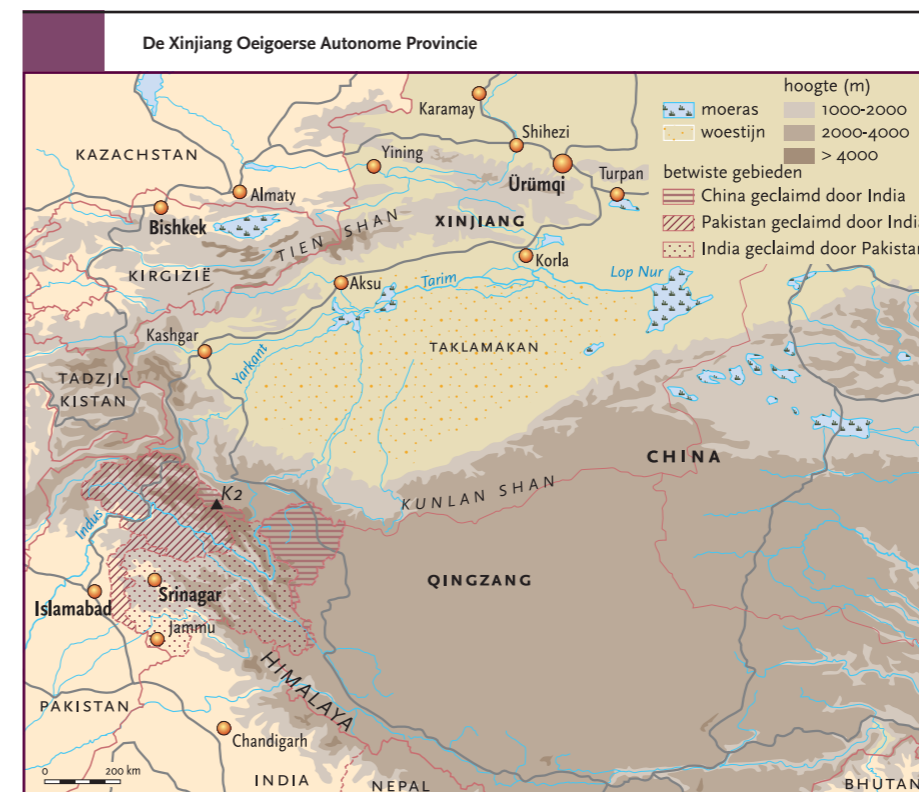
Xinjiang

De Xinjiang-Oeigoerse Autonome Regio is de grootste provincie van China en ligt in het uiterste noordwesten van het land. Het is de thuisplaats van de Oeigoeren, een Turkse en islamitische etnische minderheid van China; een van de in totaal 56 etnische groepen (kader pagina 14). In China is 90 procent van de bevolking Han Chinees. Xinjiang betekent 'nieuw land' en refereert aan de inlijving van het gebied in 1757 tijdens de Qing-dynastie (1644-1911). Tot aan 1949, toen de communisten aan de macht kwamen, konden de Chinese keizerrijken en de daarop volgende republiek niet meer dan een zwakke controle over het gebied uitoefenen. De dominantie over de periferie was altijd minimaal geweest vanwege het gebrek aan efficiënte militaire mankracht en omdat alle aandacht werd opgeëist door andere vijanden zoals de Europeanen en Japanners. In 1878, 1933 en 1944 ondernamen de Oeigoeren pogingen de soevereiniteit over het gebied te herwinnen en zich af te scheiden van China. Geen enkele actie hield lang stand.

Mao Zedong bracht een voorlopig einde aan de aspiraties van de Oeigoeren, ondanks zijn belofte van aanzienlijke vrijheid aan meerdere etnische groepen. Na de zege van de Chinese Communistische Partij werd

ationale unificatie de belangrijkste prioriteit van het nieuwe regime. In de jaren vijftig kwam er een nieuw etnische minderhedenbeleid van de grond dat etnische gebieden autonomie verleende. In 1955 werd de Xinjiang Oeigoerse Autonome Provincie formeel ingesteld. De

autonomie zit echter vooral in de naam, want net als in andere autonome gebieden vindt de daadwerkelijke besluitvorming plaats in Beijing. Bovendien worden natuurlijke grondstoffen, waar ook in China, centraal beheerd en geëxploiteerd. Dit ontnemt Xinjiang, dat

Bij de aanslagen in Kunming en Kashgar in juli en augustus 2008 vielen twee doden en raakten veertien mensen gewond. De radicale ETIM, die de verantwoordelijkheid opeiste, verschaftte de Chinese overheid hiermee de legitimatie om de hele Oeigoerse bevolking onder verscherpt toezicht te plaatsen.

zeer rijk is aan olie, gas en mineralen, de controle over zijn eigen mogelijke inkomstenbronnen. De economische ontwikkeling van een van de armste gebieden in China komt hierdoor niet van de grond. In 1999 werd de 'Grote Ontwikkeling van het Westen'-campagne gelanceerd. Deze had formeel als doel het arme westen van het land te ontwikkelen, maar was vooral gericht op het exploiteren van de grondstoffen door het opzetten van nieuwe industrieën en de aanleg van infrastructuur. Voor deze nieuwe economische activiteiten worden Han Chinezen uit het oosten aangetrokken als contractarbeiders en managers. De Oeigoerse bevolking en de lokale economie zijn er nauwelijks bij gebaat. De Han-immigratie naar Xinjiang wordt overigens ook gestimuleerd om een demografische trend te zetten: het vergroten van de etnische dominantie van Han Chinezen. Dit lijkt te slagen; de schatting is dat in 2027 de Oeigoeren een minderheid zijn in eigen gebied. Het is dezelfde strategie als in Tibet wordt gehanteerd. Deze dynamiek heeft geleid tot toenemende spanningen tussen de Oeigoeren en de Han-populatie in Xinjiang. De verschillen in levensstandaard tussen de groeperingen zijn aanzienlijk. Onder de Oeigoeren, de oorspronkelijke bewoners van het gebied, heerst een grotere werkloosheid en armoede, ze hebben een lagere levensverwachting en zijn minder geschoold dan de Han Chinezen. Maar vooral de religieuze intolerantie van Beijing ten opzichte van de Oeigoeren roept verbolgen reacties op. Er zijn strenge wetten ten aanzien van de vrijheid van vergadering en meningsuiting, vooral op religieus gebied. Het bezoek aan moskeeën, de inhoud van (religieus) onderwijs, het gebruik van de eigen taal (verwant aan het Turks), de pelgrimstocht naar Mekka, het zijn allemaal voorbeelden van religieuze praktijken die onder strenge regels van Beijing vallen. De enige religieuze instituties die worden toegestaan, zijn door Beijing opgericht. De angst voor religie als een bron van separatistische ideeën is groot. Imams en leiders van islamitische of separatistische organisaties die uit de pas lopen, worden vastgezet.

Etniciteit en religie

Naast de Oeigoeren zijn er nog negen moslimminderheden in China, die in totaal grofweg 20 miljoen mensen omvatten, verspreid over het hele land. De islam werd al in China ge-

Het bezoek aan moskeeën, zoals hier in de Idhah-moskee in Kashgar, is aan strenge regels gebonden.

FOTO: REUTERS/NIR ELIAS

introduceerd kort nadat profeet Mohammed de religie stichtte in de 7de eeuw na Christus. Chinese moslims zijn de nazaten van moslims uit het Midden-Oosten en Centraal Azië, die in de loop der geschiedenis om verschillende redenen zijn geëmigreerd naar het gebied dat nu Xinjiang heet. De islam is echter niet het enige, en voor sommigen ook niet het belangrijkste onderdeel van de identiteit van de Oeigoeren. Ze voelen zich ook Turks, en daarmee vooral niet-Chinees. Deze etnische en culturele achtergrond is een essentiële basis voor de Oeigoeren om zich op meer autonomie, zo niet afscheiding, te beroepen.

Dat de bevolkingsgroep deels is geradicaliseerd heeft te maken met twee ontwikkelingen eind jaren tachtig: (1) het ontstaan van onafhankelijke staten in Centraal Azië van andere (Turkse) moslimvolkeren na de val van de Sovjet Unie, en (2) de terugtrekking van de Sovjet Unie uit Afghanistan. De laatste

sterkte de Oeigoeren in de gedachte dat een moslimvolk de atheïstische overheerser kan verslaan. Niet alle Oeigoeren zijn echter separatistisch, en slechts een minderheid van de Oeigoeren steunt het gebruik van geweld bij het bereiken van meer zelfbeschikking.

Naast het verschil tussen de radicale groepen (zoals de ETIM) en meer gematigde en liberale Oeigoeren (zoals het East Turkestan Information Center en het World Uyghur Congress) is er nog onderscheid tussen verschillende benaderingen. Waar de ene groep streeft naar pan-islamisme, en de islam als gezamenlijke noemer hanteert, benadrukt de andere groep het etnische Turk-zijn, dat de Oeigoeren verbindt met andere Centraal Aziatische volkeren, en dus doet verschillen van de Chinezen. De gewelddadige aanslagen in Kunming en Kashgar in de zomer van 2008 zijn te herleiden tot organisaties als de ETIM, die de aanslagen ook heeft opgeëist.

Hoewel de Oeigoeren onderling dus van mening verschillen, heeft China '9/11' aangegrepen om een groeiende radicalisering en islamisering onder de Oeigoeren te benadrukken. De Chinese overheid schaarft het separatisme van de Oeigoeren onder terroristische activiteiten en wijst op de banden met aan Al Qaeda gerelateerde groepen. Dit aanhaken bij de internationale *war on terror* heeft de Chinese overheid een enorme politieke winst opgeleverd, namelijk de (internationale) rechtvaardiging en legitimering van de harde aanpak van de Oeigoeren in eigen land. Dat de wrok van de Oeigoeren ten opzichte van China meerdere oorzaken heeft, dat er verschillende doelen worden nagestreefd en verschillende methodes gehanteerd, laat men bewust buiten beschouwing. Dat het doel van de radicalere Oeigoeren vooral onafhankelijkheid is, en niet te vergelijken is met aan Al Qaeda gerelateerde bewegingen die een heilige strijd voor de wereldwijde islamisering voeren, laat China eveneens onvermeld.

De Chinese overheid heeft drie motieven voor de harde lijn tegenover de Oeigoeren. Ten eerste is er een politiek doel: behoud van soevereiniteit over dit gebied. Dit doel ligt in het verlengde van het overkoepelende doel van China, dat van sociale harmonie en nationale unificatie. Ten tweede is er een economisch motief: Xinjiang herbergt een schat aan grondstoffen, die nodig zijn voor de

ationale economie en de industrieën in het oosten van het land. Bovendien biedt Xinjiang toegang tot Pakistan en daarmee toegang tot belangrijke havens. De derde reden is een militaire. Xinjiang vormt een buffer tegen het niet erg stabiele Centraal Azië. Bovendien zijn er in de woestijn van Xinjiang in het verleden nucleaire proeven uitgevoerd. Dat Xinjiang een belangrijke provincie is voor China, is dus evident.

Autonomie of uitsluiting?

Toch is het de vraag of het Chinese beleid ten opzichte van deze minderheid effectief is. Door alle Oeigoerse groeperingen over één kam, die van het terrorisme, te scheren, gaat men voorbij aan de oorzaken van de onvrede onder de bevolking. Onafhankelijkheid is in de nabije toekomst wellicht geen optie, maar de Chinese autoriteiten zouden er verstandig aan doen de Oeigoeren meer economische, culturele en religieuze autonomie te gunnen. Dit zou de meer gematigde Oeigoeren weerhouden van radicalisering, en militante Oeigoeren gronden wegnemen voor hun geweld. De risico's van een escalatie van geweld in deze regio zijn hoog, en de belangen – zowel voor China als voor de internationale gemeenschap – te groot. •

Susanne Kamerling is politicoloog en sociaal geograaf, en heeft in het najaar 2007 onderzoek gedaan naar etnische minderheden in China.

Bronnen

- Clarke, M. 2008. China's 'war on terror' in Xinjiang: human security and the causes of violent Uighur separatism. *Terrorism and Political Violence*, 20: 271-301.
- Dillon, M. 1996. *China's Muslims*. Oxford University Press, Oxford/ New York.
- Gladney, D. 1999. *China's indigenous peoples and the politics of internal colonialism: the case of the Uyghur muslim minority*. Gladney Paper.
- Gladney, D. 2004. *Dislocating China. Reflections on Muslims, ethnic minorities and other subalterns*. C. Hurst & Co Publishers Ltd, London.
- Haas, M. 2007. *The Shanghai Cooperation Organization; towards a full-grown security alliance?* Clingendael Security Paper, 3.
- Yom, S. 2001. *Uighur Muslims in Xinjiang: self-determination conflict profile*, Foreign Policy in Focus.

De Xinjiang Oeigoerse Autonome Provincie

- **Hoofdstad:** Ürümqi, circa 2 miljoen inwoners (2004).
- **Bevolkingsdichtheid Xinjiang:** gemiddeld 11,5 personen per km² (2004).
- **Oppervlakte Xinjiang:** 1,66 miljoen km², dat is 17,2% van de totale oppervlakte van China.
- **Inwoneraantal:** 19,25 miljoen inwoners, dat is 1,52% van het totaal aantal inwoners van China (2004).
- **BNP Xinjiang in 2003:** 187.800 miljoen RMB; dat is 8390 RMB BNP per inwoner. In 2000 was het inkomen van Xinjiang voor de stedelijke bevolking 5645 RMB per persoon, en voor de plattelandsbevolking: 1618 RMB per persoon. Ter vergelijking:

de stedelijke bevolking van Beijing verdiende 14.255 RMB per capita per jaar, en in Sjanghai 16.912 RMB (2000).

- **Educatie:** Xinjiang heeft een bovengemiddeld scholingspercentage met 7,32% alfabetisme, 1,89% enige alfabetisering, 41,66% basisschool, 43,49% middelbare school, en 5,64% hoger onderwijs (2000).
- **Gemiddelde levensverwachting:** 61,95 jaar (2000).
- **Etnische populatie:** 45,2% Oeigoeren, 40,6% Han Chinezen, 6,7% Kazachen, en 5% Hui maken de meerderheid uit. De rest van de bevolking bestaat uit: Mongolen, Russen, Mantsjoes, Kirgiezen, Tazjiekken, Oezbeken, Tataren, en andere

kleine minderheden. In 1949 was slechts 6% van de bevolking in Xinjiang Han Chinees (2004).

- **Geografie:** het laagste punt van Xinjiang is 155 meter beneden zeeniveau; het hoogste punt 8611 meter boven zeeniveau. Zowel bergen (Tiensjan, K2) en bronrivieren (Orongo, Tarim) als woestijn (Taklamakan) en zoutmoerassen (Lob Nuur) maken deel uit van het landschap. De zijderoute liep dwars door Xinjiang. Het klimaat is continentaal.

Bron: *A social and economic atlas of Western China* (2003), China Continental Press & www.aboutxinjiang.com. Op basis van gegevens van de nationale census van 2000/ 2004.